

**A 2017/2018. tanévi
Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny
második forduló**

TÖRTÉNELEM

Javítási-értékelési útmutató

1., Mutassa be és elemezze a források és ismeretei alapján az európai tengeri távolsági kereskedelem alakulását a XI-XV. században! Vesse össze a két fő útvonal jellegzetességeit és szerepét az európai gazdaság fejlődésében! (15 pont)

Feladatértés (3 pont):

A válasz bemutatja és elemzi a XI-XV. század során a két nagy tengeri útvonal, a Hanza és a Levante szerepét az európai gazdaságban. Az elemzés összehasonlítja a két térség különböző hatásait az európai gazdasági-társadalmi fejlődésre. A versenyző válaszát lényegre törően, a forrásokban szereplő információkat beépítve fejti ki, kiegészítve azokat saját ismereteivel.

Tartalmi elemek, kompetenciák (ítemenként 0,5, összesen 10 pont):

1. A távolsági kereskedelmi útvonalak és jellemzőik

- A kora középkor végére létrejövő, a Földközi-tengeren Európát a Közel- és Táv-Kelettel összekötő távolsági kereskedelmi útvonalat levanteinek nevezzük.
- Keletről luxuscikkek (pl. fűszerek, selyem) érkeztek Európába, míg innen a középkor folyamán alapvetően nemesfémeket vittek (ellentételezésként) Keletre.
- Az útvonalat kezdetben elsősorban a bizánciak uralták a keresztes hadjáratok kibontakozásáig,
- majd a XIII. század elejére (IV. keresztes hadjárat 1202-1204) a velenceiek és más itáliai városok szerezték meg a levantei forgalom hasznát.
- Hanza útvonalnak nevezzük a XII. században létrejövő, az Északi- és a Balti-tengereken folytatott távolsági kereskedelmet.
- A kereskedelemben keletről és északról élelmiszereket (pl. hal, gabona) és egyéb (az erdőben fellelhető) termékeket (pl. prémek) szállítottak nyugatra,
- melyekért cserébe a németalföldi és észak-német városok iparcikkei áramlottak keletre.
- A Hanza-városok szövetségre léptek, hogy biztosítsák kereskedelmük biztonságát (a kalózzokkal és a térség királyságaival szemben).

(4 pont)

2. A kereskedelmi útvonalak kapcsolatai, összehasonlításuk

- A Levante és a Hanza útvonal között a XII-XIII. században a szárazföldi összeköttetés (az Alpok megkerülésével) jött létre, és Champagne városaiban bonyolódott le.
- A levantei kereskedelem Észak-Itália, a Hanza Németalföld gazdasági fejlődését eredményezte. (pont)
- A Hanza nyugati pólusa – szemben a Levantéval – a fejlettebb centrumot képviselte a keleti nyersanyagszállító térséggel szemben
- Mindkét térségben sűrű városhálózat jött létre, s a kereskedelem mellett fejlett kézműipar (textilipar, fémművesség stb.) jött létre.

(2pont)

3. A hajózás jellemzői

- A tengereken folyó távolsági kereskedelem több áru biztonságosabb szállítását tette lehetővé (a szárazföldi utakhoz képest) / A Hanza nagyobb rakterű hajói tömegű szállítására is alkalmasak voltak míg, a levantei hajók kisebb tömegű luxuscikket szállítottak.
- A Földközi-tengeren elsősorban evezős gályákat alkalmaztak, míg az Északi-tengeren a nagyobb vitorlafelületet alkalmazó koggokat.
- A hajózás fejlődése lehetővé tette, hogy a XV. századra már létrejött a tengeri összeköttetés a két útvonal között az Atlanti-óceánon keresztül.

(1.5 pont)

4. Gazdasági, pénzügyi változások, következmények

- A korszak végére Európa kivételében már megjelentek az iparcikkek is (pl. fegyverek) Ennek ellenére ezen az útvonalon folyamatosan áramlott ki Európából a nemesfém.
- Az arany/ezüst folyamatos kiáramlása – más tényezőkkel együtt – az arany hiányához vezetett, ami a későbbiekben egyik ösztönzőjévé vált a nagy földrajzi felfedezéseknek.
- Az érett középkor végére a távolsági kereskedelemben felhalmozott pénzek teremtették elő elsősorban az észak-itáliai városokban (pl. Velence) az első bankok, majd bankhálózatok kialakulásához szükséges tőkét.
- Az itt megvalósuló tőkefelhalmozás lett az egyik feltétele a későbbi a nagy földrajzi felfedezéseknek
- A bankrendszer fejlődése, pénzforgalom erősödése (pl az átutalások megjelenése) biztonságosabbá tették az üzleteket / későbbiekben elősegítette az Atlanti-óceánon keresztüli árucserét.

(2,5pont)

Megszerkesztettség, nyelvhelyesség és helyesírás (2 pont):

A tanuló fogalmazása világos és egyértelmű mondatokból áll. Az elemzés szerkesztett szöveg, a tartalom a logikus kifejtést szolgálja. A tanuló megállapításai árnyalt elemzőkészségről tanúskodnak. A szöveg nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.

2. Elemezze a források és ismeretei segítségével Hunyadi Mátyás belpolitikáját! Válaszában a királyi hatalom megerősítésére, hatalmi bázisának változásaira összpontosítson! (15 pont)

Feladatértés (3 pont):

A válasz elemzi Hunyadi Mátyás hatalomra kerülésének körülményeit. Bemutatja a király és a rendek viszonyának alakulását, a királyi hatalom megerősítését és hatalmi bázisának változásait. A versenyző választát lényegre törően, a forrásokban szereplő információkat beépítve fejti ki, kiegészítve azokat saját ismereteivel.

Tartalmi elemek, kompetenciák (itemenként 0,5, összesen 10 pont):

1. A hatalomra kerülés körülményei

- V. (Habsburg) László váratlan halála után a bárók egy része Habsburg III. Frigyeset támogatta/tartotta a magyar trón várományosának.
- A Hunyadi-liga élén álló Szilágyi Mihály (a bárókkal kötött megállapodás során) elérte, hogy Hunyadi János fiát, (a legnagyobb birtokos) örökösét, Mátyást válasszák királlyá 1458. januárban.
- Mátyás a bárókkal kötött megállapodással és adományokkal (birtokok és tisztségek) maga mellé állította a család korábbi ellenfeleit / A bárókkal kötött megállapodás az ún. Szilágyi-féle cikkelyekben az új uralkodó vállalta, hogy megerősíti a nemesi kiváltságokat (pl. adómentesség biztosítása, idegeneket nem emel országos méltóságokra).
- Mátyás a trón elfoglalását követően hamarosan félreállította korábbi legfőbb támogatóját/ Szilágyi Mihályt (akit az országgyűlés öt évre választott kormányzónak).
- Mátyás kezdetben nem lehetett törvényes uralkodó, mert Frigyes birtokában lévő Szent Koronával nem tudták megkoronázni./ Mátyás a koronát III. Frigyesről a bécsújhelyi szerződésben (1463) visszaváltotta.

(2,5 pont)

2. A királyi hatalom megerősítése, átalakítása

- A koronázás fordulópontot jelentett uralkodásában. 1463 előtt a rendekkel egyetértésben kormányzott, utána viszont egyre kevésbé vette figyelembe a nemesség érdekeit.
- Az országgyűléseken a köznemesség és új híveinek támogatásával a saját akaratát kényszerítette a rendekre/ Központosított királyi hatalmat épített ki (a bárói tanács helyett) a köznemesi többségű országgyűlést maga mögé állítva.
- A központosítás során megreformálta az államigazgatást/ a rendi hivatalok szerepét csökkentette, és az egyedül tőle függő hivatalok megerősítésére törekedett.
- A királyi tanács szerepét korlátozta, egyesítette a titkos és a főkancelláriát, s élére saját emberét helyezte.
- A bíróságokon növelte a szakképzett ítélőmesterek számát, bevezette a királyi jelenlét bíróságát.

- A bárói méltóságnak számító főkincstartói tisztséget megszüntette, köznemesi és polgári származású kincstartókat nevezett ki (az általa létrehozott Főkincstartóságon) / A köznemesség megnyerése érdekében pl. megerősítette a szolgabírák és az alispánok szerepét a vármegyében.
- Az 1470-es évektől háttérbe szorította addigi támogatóit (pl. Vitéz János, Janus Pannonius) és új, személyéhez hű bárókat emelt föl (pl. Báthory, Szapolyai, Bakócz)/ Költséges nyugati háborúi és a rendek háttérbe szorítása miatt hívei egy része szembefordult Mátyással (Vitéz János, Janus Pannonius), ezért leszámolt velük.

(3,5 pont)

3. A királyi hatalom gazdasági háttere, eszközei

- A rendek által megszavazott jobbágyokat terhelő adók (pl. hadiadó, füstadó) európai összehasonlításban is jelentős jövedelmet biztosítottak számára.
- A beszedett adók tették lehetővé a központosított/ királytól függő hatalom kiépítését/ zsoldos hadsereg és az állami hivatali rendszer fenntartását.
- Az ütőképes zsoldos hadserege/ A fekete sereg teljes mértékben a király irányítása alatt állt, melynek erejével érvényesíteni tudta akaratát/hatalmát a rendekkel szemben is.
- Zsoldos hadseregét emellett döntően nyugati hódításokra (pl. Morvaország, Bécs) használta, mert a német-római császári címet is próbálta megszerezni (illetve ezek a hódítások is fedezték a hadsereg fenntartási költségeit).

(2 pont)

4. Az utódlás kérdése és az utókor Mátyás-képe

- A bécsújhelyi szerződésben megígérte, hogy ha nem születik törvényes fiú utóda, a Habsburgok öröklik trónját.
- Gyermektelen házassága (Beatrix) miatt törvénytelen fia, Corvin János számára igyekezett biztosítani a trónt (nádori cikkelyek).
- De halála után korábbi hívei is szembefordultak az örökössel, így dinasztiaalapítási kísérlete nem sikerült. /A bárók egy része nem fogadta el a nem királyi vérből származó uralkodót,
- de az utókorban – összefüggésben a mohácsi csatavesztéssel és az önálló magyar királyság megszűnésével – a nép szemében az igazságos király képe alakult ki róla.

(2 pont)

Megszerkesztettség, nyelvhelyesség és helyesírás (2 pont):

A tanuló fogalmazása világos és egyértelmű mondatokból áll. Az elemzés szerkesztett szöveg, a tartalom a logikus kifejtést szolgálja. A tanuló megállapításai árnyalt elemzőkészségről tanúskodnak. A szöveg nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.

3. Mutassa be a források és ismeretei segítségével (a költő és hadvezér) Zrínyi Miklós politikai nézeteit és törökellenes küzdelmeit! Válaszában elemezze, miként gondolkodott Zrínyi a török kiűzésének bel- és külpolitikai feltételeiről! Térjen ki elképzeléseinek változásaira is! (15 pont)

Feladatértés (3 pont):

A versenyző válaszában a források és ismeretei segítségével bemutatja (a költő és hadvezér) Zrínyi Miklós törökellenes küzdelmeit. Elemzi Zrínyi álláspontját és azok változását a kül- és belpolitikai feltételeket illetően. A versenyző választát lényegre törően, a forrásokban szereplő információkat beépítve fejt ki, kiegészítve azokat saját ismereteivel.

Tartalmi elemek, kompetenciák (itemenként 0,5, összesen 10 pont):

1. Zrínyi családi-közéleti státusza

- Zrínyi Miklós a törökök elleni küzdelemben hősi halált halt szigetvári kapitány dédunokája, horvát származású főnemes (és az ország egyik legnagyobb birtokosa) volt.
- Apja rekatolizált/ nevelését Pázmány Péter irányította, társadalmi helyzetéből adódóan (Habsburg-párti) udvarhú volt.
- Családi előélete, személyes helyzete - ugyanis birtokai a törökök által veszélyeztetett területeken helyezkedtek el- (és meggyőződése) a törökök elleni küzdelemre ösztönözte.
- Főnemesi rangja/ országos méltóságai (pl. horvát bánként) is feladatává tette a török elleni küzdelmet.

(2 pont)

2. Elméleti munkássága és politikai nézetei, tevékenysége

- Zrínyi a Szigeti veszedelem című eposzával a törökellenes küzdelemre buzdította kortársait,
- emellett (jelentős) hadtudományi munkákat is írt pl. a korszerű hadviselésről, az ideális hadvezérről (Az török áfium ellen való orvosság, Vitéz hadnagy, Tábori kis tracta).
- Zrínyi írásaiban felismerte, hogy a XVII. század közepén az Oszmán Birodalom már hanyatlásnak indult/ a nyugat-európai harcászatot képviselő Habsburg Birodalom katonai fölénybe került az Oszmán Birodalommal szemben,
- A (jelentős erőket lekötő) harmincéves háború befejezése után a török kiűzését (udvarhú főnemesként) a Habsburgok segítségével képzelte el.
- Zrínyi felismerte, hogy (a Habsburgoknak nem sürgető az ország felszabadítása, ezért) állandó nemzeti hadsereg felállításának szükségességét szorgalmazta.
- Zrínyi a széttagolt országon belül a török elleni harchoz, az ország egységének helyreállítása érdekében a rendek összefogásáért küzdött./ A török elleni következetes harcot szorgalmazó Zrínyit nádorrá választását nem támogatta a bécsi udvar.

- Az ország felszabadítása és egyesítése érdekében titokban az Erdélyi fejedelemséggel szövetkezett volna (II. Rákóczi György)/ Zrínyi az 1650-es években az erdélyi fejedelem, II. Rákóczi György segítségére számított volna, de csak titokban, mert a törököknek hűbéres uralkodóval tárgyalni,
 - de annak sikertelen külpolitikája miatt (lengyelországi hadjárat) elvesztette trónját, és a fejedelemség meggyengült/ Zrínyi az Erdélyi Fejedelemség meggyengülésével (az 1660-as évek elejétől) személyesen is aktív, törökellenes szervező tevékenységbe fogott/ felismerte, hogy az egyesítés érdekében nem számíthatott külső segítségre.
- (4 pont)

3. Törökellenes harcai

- Zrínyi a hatvanas évek eleji török előrenyomulásra (pl. Várad, Érsekújvár elfoglalása) válaszul új erődöt épített (Újzrínyivár) és hadjáratot szervezett az Oszmánok ellen
- Sikeres téli hadjárata (1663/64) során az eszéki hidat felégette (mellyel a várható török hadjáratot akarta késleltetni), (és rövid időre a magyarországi erők főparancsnoka lett).
- Hozzálatott (a törökök által a tizenöt éves háború óta birtokolt) Kanizsa ostromához, és ehhez segítséget kért a Habsburg uralkodótól, I. Lipóttól,
- de a bécsi udvar nem adott segítséget, és Kanizsát felmentette a megérkező török, sőt Újzrínyivárat is bevette, lerombolta.

(2 pont)

4. Nagyhatalmi viszonyok

- Az európai nagyhatalmi versengéssel/ A francia hegemonia kihívásával törődő Habsburgoktól Zrínyi (a magyar nemesség nagy részével együtt) hiába várta az ország felszabadítását.
- A Bécs ellen támadó török főereget végül is 1664-ben a császári erők Szentgotthárdnál legyőzték (Montecuccoli vezetésével).
- A csata után megkötött vasvári béke Zrínyi számára csalódást keltett, mert úgy értékelte, hogy a bécsi udvar nem használta ki a (törökkel szemben) nyilvánvalóvá lett katonai erőfölényét/ török kézen hagyta a korábbi években elfoglalt magyar területeket.
- Zrínyi, a Habsburg udvarban való csalódásából következően halála előtt nem sokkal már XIV. Lajos francia királytól remélt segítséget az ország felszabadításáért.

(2 pont)

Megszerkesztettség, nyelvhelyesség és helyesírás (2 pont):

A tanuló fogalmazása világos és egyértelmű mondatokból áll. Az elemzés szerkesztett szöveg, a tartalom a logikus kifejtést szolgálja. A tanuló megállapításai árnyalt elemző készségről tanúskodnak. A szöveg nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.

4. Mutassa be a források és ismeretei alapján az ipari fejlődés társadalomra gyakorolt hatását Nagy-Britanniában a XVIII. század közepétől az 1840-es évek elejéig! Válaszában összpontosítson a munkásság helyzetére és a társadalmi kihívásokra adott válaszára! A marxizmusról már ne írjon! (15 pont)

Feladatmegértés (3 pont)

A válasz bemutatja az iparosítás folyamatát Nagy-Britanniában, demográfiai és társadalmi következményeit, a munkások helyzetét és a törekvéseket problémáik megoldására. A versenyző választát lényegre törően, a forrásokban szereplő információkat beépítve fejt ki, kiegészítve azokat saját ismereteivel.

Tartalmi elemek, kompetenciák (itemenként 0,5, összesen 10 pont)

1. Az ipari forradalom jellemzői

- Az ipari forradalom feltételei a XVII-XVIII. században Angliában teremtődtek meg először (pl. a mezőgazdaság kapitalizálódása, a gyarmatokról/világkereskedelemből származó haszon, infrastruktúra fejlődése stb. nyomán).
 - A bővülő kereslet, a piaci igények és az új technikai találmányok révén a textiliparban/könnyűiparban indult meg a forradalmi átalakulás/. A fonó- és szövőgépek fejlődése kölcsönösen hatott egymásra (pl. Arkwright fonógépe), és hatalmas textilipari termelésnövekedéshez vezetett.
 - Az ipari forradalom meghatározó jelentőségű találmánya James Watt gőzgépe (1769), megteremtve a gépi erőforrást, amely hamarosan minden iparágban elterjedt.
 - A gőzgép alkalmazása lehetővé tette, hogy egy üzemben több gép és több munkás dolgozzon/ megjelent a gépekkel termelő nagyüzem, a gyár/ gyáripari tömegtermelés.
 - Gőzgépek alkalmazása a közlekedést és a szállítást is forradalmasította (pl. Fulton gőzhajója 1807, Stephenson gőzmozdonya 1825), és tovább bővítette a kereskedelmi lehetőségeket/ fejlesztőleg hatott a bányászatra, a vaskohászatra és a gépgyártásra.
- (2,5 pont)

2. Demográfiai változások

- Az élelmiszertermelés bővülése és az orvostudomány/higiéncia fejlődése nyomán jelentősen csökkent a gyermekhalandóság és az átlagos életkor is nőtt.
 - E folyamat demográfiai robbanáshoz vezetett, ami felgyorsította és térben és időben is hozzájárult az ipari forradalom társadalom-átalakító következményeihez/ kibontakozásához.
 - A demográfiai robbanás fontos hatása volt a belső migráció, a lakosság jelentős részének a faluból a városba áramlása/ 80 év alatt 20%-ról 50%-ra nőtt az angol városi lakosság aránya.
 - Modern iparvárosok jöttek létre. Londonon kívül pl. Manchester, Newcastle, Birmingham, Leeds, stb.
 - A gyors ütemben fejlődő, hatalmasra duzzadt városokban (rövid idő alatt) új (munkásnegyedeket) lakónegyedeket kellett építeni/ A városiasodás gyors növekedése új (infrastrukturális) problémák megjelenésével járt: vezetékes ivóvíz, csatornázás, úthálózat és környezetszennyezés.
- (2,5 pont)

3. A társadalom átalakulása

- Az ipari forradalom nyomán létrejövő gazdasági fejlődés során megváltoztak az emberek életkörülményei, és átalakult a vagyoni helyzet/a tőkeképződés következtében a társadalom szerkezete is.
- A polgárosodó angol társadalomban megjelent és növekvő befolyásra tett szert az ipari tőkés réteg és egyre szélesebbé vált a középosztály.
- Az ipari forradalom következtében létrejött és egyre nőtt az ipari munkásság létszáma is.
- Az iparosodással párhuzamosan a munkásságon belül is több réteg jött létre (a képzetesebb szakmunkások jobb körülmények között éltek, a többieket gyakran fenyegette a munkanélküliség réme/ Az ipari munkásság helyzetére általánosságban jellemző volt a pauperizálódás/elnyomorodás.
- Az új iparvárosokban a lakosság többnyire városnegyedenként elkülönült egymástól (szegregáció)/ A gazdagabbak villanegyedekben, a középrétegek kertvárosi övezetekben, a munkások szűkös bérlakásokban laktak.

(2,5 pont)

4. A korai munkásmozgalom

- A munkások (az ipar átalakulásából adódó) új, sokszor embertelen munkakörülmények között éltek (12-14 órás munkaidő, illetve női és gyermekmunka) és a tömegesen megjelenő munkanélküliség miatt kiszolgáltatott körülmények között/ nyomorban éltek.
- Kezdetben a problémákra géprombolással válaszoltak, később a munkások önszervező egyleteket, majd szakszervezetek hoztak létre, (és új tiltakozási formaként követeléseik elérésére a sztrájk eszközt használták).
- Az ipari munkásság számarányának és szervezettségének növekedése (szakszervezetek) vezetett az úgynevezett chartista mozgalom kialakulásához, amely az általános választójog és a kötelező titkos szavazás bevezetését hirdette meg.
- Angliában (volt a korszakban a legfejlettebb a parlamentarizmus, ezért itt) fogadták el elsőként az ún. gyári törvényeket, amelyek javítottak a munkások élet- és munkakörülményein.
- Az „utópista” szocialisták a gyakorlatban próbáltak megoldásokat találni a munkások helyzetének javítására/ pl. Owen, a jótékony gyáros, aki a profitot megosztotta a munkásaival (és belebukott a kísérletébe).

(2,5 pont)

Megszerkesztettség, nyelvhelyesség és helyesírás (2 pont):

A tanuló fogalmazása világos és egyértelmű mondatokból áll. Az elemzés szerkesztett szöveg, a tartalom a logikus kifejtést szolgálja. A tanuló megállapításai árnyalt elemzőkészségről tanúskodnak. A szöveg nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.

5. Mutassa be a sztálinizmus gazdaság– és társadalompolitikájának jellemző vonásait az 1930-as évek végéig! (15 pont)

Feladatmegértés (3 pont):

A vizsgázó feleletében a szovjet gazdaság és társadalompolitika kapcsolatának alakulását követi nyomon. A rendelkezésre álló források alapján bemutatja az ipar és a mezőgazdaság átalakulását a sztálinizmus időszakában. Vázolja a korban alkalmazott gazdaságpolitika társadalmi és politikai következményeit. A versenyző választát lényegre törően, a forrásokban szereplő információkat beépítve fejt ki, kiegészítve azokat saját ismereteivel.

Tartalmi elemek, kompetenciák (itemenként 0,5, összesen 10 pont):

1. A sztálini hatalomgyakorlás (elvek, módszerek)

- Sztálin a bolsevik párt élen totális rendszert (pártállamot), diktatúrát épített ki, amelyet az osztályellenséget kutató terror és a „vezért” dicsőítő személyi kultusz jellemezett.
- A rendszer a jövőbeli teljes társadalmi-gazdasági egyenlőség/ a kommunizmus, szocializmus megvalósulása érdekében – ideológiai alapon is – meghirdette az egyénnek („az új szovjet ember”) és a társadalom radikális átalakítását, átnevelését.
- Sztálin elképzelése szerint (a marxizmus több képviselőjétől eltérően) a „szocializmus egy országban is felépíthető”, bár ez állandó harcészültség hirdetésével/ a Nyugattal való konfrontációval és hadigazdálkodással járt együtt.
- A sztálinizmus időszakában a gazdasági döntések (pl. államosítások, tervek) a politikának, hatalmi érdekeknek teljesen alárendelődtek, minden szinten a pártállami befolyás érvényesült/ a politika és ideológia meghatározó szerepet kapott a szovjet gazdaság alakításában.
- A propaganda szintjén a szovjet típusú átalakítás a célja munkásosztály jólétének megteremtése és, az egyénnek kiteljesedést, biztonságot és jólétet adó szociális társadalom megteremtése volt, /valójában egy olyan diktatórikus és centrális hatalomgyakorlás jött létre, amely szinte korlátlanul kiszolgáltatottá tette az egyént a hatalomnak.

(2,5 pont)

2. Az iparosítás programja és háttere

- Az ipar átalakítása, tervutasításos rendszerben valósult meg, melyben (nem érvényesültek az üzleti szempontok, hanem) a központi szervek - utasításai, parancsait kellett végrehajtaniuk az üzemeknek/ az eleve irreálisan magas előírásokat/tervszámokat menet közben tovább emelték, melyek nem teljesítése (a tőlük való eltérés) szabotázsnek minősült.
- Az erőltetett iparosítás a nehéziparra (kiemelten a hadi iparra) koncentrált, melynek eredményeként sokszorosára nőtt az ipari termelés (pl. szén-, acél és villamos ipar)./ A nehézipart preferáló tervgazdálkodás – melynek célja az ország védelmének erősítése és a nyugat utolérésére törekvő- erőszakos és ellentmondásos modernizáció volt.
- Az iparosítás a kimeríthetetlen tartalékokra – termelőerők és eszközök (nyersanyagok) bőségére épült, ugyanakkor hiányzott a technikai/technológiai fejlettség. / Az iparosításban részt vevő, felduzzasztott munkásosztályt – bár hivatalosan a rendszer kedvezményezettje volt – a végsőkig kizsigerelték.

- A nehézipar fejlesztése, „modernizációja”, erőltetett ütemben, embertömegek mozgósításával megvalósuló „megaberuházások” formájában valósultak meg (hatalmas erőművek, gyárvárosok, csatornák).
- A harmincas években a mindennapok része lett a mennyiségre épülő munkaverseny és az eredmények propagandisztikus hirdetése/ a tervek teljesítést munkaversennyel kívánták elérni, a lényeg a mennyiség volt/ általánossá vált a pazarlás, a környezetszennyezés és a selejt magas aránya. (2,5 pont)

3. A mezőgazdaság kollektivizálása, eszközei és társadalmi következménye

- A mezőgazdaság átalakítását, államosítását a magántulajdon/ paraszti birtokok megszüntetése és az emberi/anyagi erőforrások átcsoportosítása vezérelte.
- A mezőgazdaságban dolgozókat erőszakkal szovhozokba, kolhozokba (kollektivizálás) kényszerítették, amely miatt az agrárszféra teljesítménye stagnált vagy visszaesett.
- A kolhozokba be nem lépők kuláknak, kizsákmányolóknak minősültek, büntető intézkedésekkel sújtották, kényszermunkatáborokban – GULAG – dolgoztatták őket.
- Sztálin a mezőgazdasági termelés visszaeséséért, eredménytelenségért a birtokos parasztságot tette felelőssé, és Ukrajnában - egyes vidékeken kollektív büntetéséként - mesterségesen előidézett éhínség milliók halálát okozta /holodomor/.
- A parasztek a társadalom háromnegyedét alkották még 1928-ban, majd a változások hatására a munkások és kolhoztagok alkották a társadalom 97 százalékát 1938-ra./ A mezőgazdaság átalakítása közel teljessé vált, a kollektivizálás következtében a parasztek az iparba vándoroltak vagy beléptek a kolhozokba, (számuk a társadalomnak már a felét sem tette ki 1938-ra). (2,5 pont)

5. Az átalakítás mérlege

- A tervgazdálkodási céljai – a propagandával híradásaival ellentétben – soha nem teljesültek/ A fejlődés egyoldalú és félbe maradt, a gazdaság szerkezete torz volt.
- Az államosított és világgazdaságtól elszigetelten működő szovjet gazdaságot elkerülte a nagy válság, de a torz fejlődés miatt a szovjet életszínvonal nem érte utol a nyugatit.
- A mezőgazdaság kollektivizálása a hagyományos paraszti társadalom felszámolásával járt együtt/ Az átalakítással Sztálinnak feltétlen engedelmes, megfélemlített szovjet párt- és társadalom/ rendszer jött létre.
- A szovjet társadalom túlnyomó többsége a pártállamtól vált függővé, kiszolgáltatottá /felszámolták az alapvető emberi jogokat, az egyén szabadságát, magánéletet.
- Az erőltetett nehézipari/hadiipari fejlesztéseknek köszönhetően az ország ipari nagyhatalommá nőtte ki magát, (ami később lehetővé és eredményessé tette a későbbi háborús erőfeszítéseit). (2,5 pont)

Megszerkesztettség, nyelvhelyesség és helyesírás (2 pont):

A tanuló fogalmazása világos és egyértelmű mondatokból áll. Az elemzés szerkesztett szöveg, a tartalom a logikus kifejtést szolgálja. A tanuló megállapításai árnyalt elemzőkészségről tanúskodnak. A szöveg nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.

6. Mutassa be ismeretei és a források alapján Magyarország külpolitikai törekvéseit 1921 és 1938 között! Térjen ki az ország külpolitikai mozgásterének változásaira!

(15 pont)

Feladatértés (3 pont)

A versenyző bemutatja, hogy a korszakban a kormányzatok legfontosabb törekvése a trianoni békeszerződés revíziója volt az egyes politikai erők álláspontjától és az adott nemzetközi helyzettől függően. Értelmezi, hogy az ország külpolitikai lehetőségei hogyan és milyen okok miatt változtak a két világháború közötti időszakon belül. A versenyző választát lényegre törően, a forrásokban szereplő információkat beépítve fejt ki, kiegészítve azokat saját ismereteivel.

Tartalmi elemek, kompetenciák (ítemenként 0,5, összesen 10 pont):

1. A külpolitikai elszigeteltség időszaka

- A trianoni békeszerződés megkötése utáni közvetlen időben a magyar diplomácia sikertelen tárgyalásokat folytatott annak megváltoztatására.
- Kivételt jelentett a Sopron és környékére kiírt és megtartott népszavazás, mely Magyarországra nézve pozitív eredménnyel zárult.
- A szomszédos országokból 1921-ben létrehozott Kisantant (Csehszlovákia, Románia és Szerb-Horvát-Szlovén Királyság) ellenséges politikai, katonai környezetet és elszigeteltséget teremtett Magyarországnak, (miután garantálni akarta a Párizs környéki békék fenntartását).
- Magyarország (külpolitikai elszigeteltségét némileg enyhítette, hogy) felvették a Nemzetek Szövetségébe (Népszövetség) 1922-ben.
- A huszas évek első felében a megbékélés és beilleszkedés politikáját (kényszerűen) képviselte a kormányzat, mellyel az ország pénzügyi és gazdasági konszolidációját is elősegítette.

(2,5 pont)

2. A külpolitikai mozgástér növekedése

- A külpolitikai elszigeteltségből kitörés első jelentős lépése a világháború egyik győztesével, Olaszországgal 1927-ben kötött barátsági szerződés volt, (hiszen mindkét állam elképzelésében helyet kapott a békerendszer felülvizsgálata).
- Ez a megállapodás is hozzájárult (a nemzetközi pénzügyi és katonai ellenőrzés megszűnésével párhuzamosan), hogy magyar politikában a trianoni status quo megváltoztatásának hangsúlyozása előtérbe kerülhetett.
- Magyarország külpolitikai mozgásterének bővülését bizonyította, hogy diplomáciai tárgyalásokat és szerződéseket kötött pl. Lengyelországgal, Bulgáriával, Törökországgal.
- Ausztria és Magyarország 1931-es barátsági szerződése Olaszországgal kiegészülve a térségben ellensúlyozhatta a Kisantant erejét.

(2 pont)

3. A harmincas évek első felének kísérletei

- A gazdasági világválság idején Németországgal kereskedelmi egyezmény jött létre, amely Hitler hatalomra jutása után pótegyezményekkel egészült ki/ gazdasági kapcsolatok erősödtek a náci német állammal.
- Gömbös Gyula (1932-36) a magyar termékeknek piacszerző törekvése mellett a revíziós politikai támogatását is várta Németországtól, mely kezdetben kudarcot vallott, (ugyanakkor a német kereskedelem egyre dominánsabb szerepe szűkítette a magyar külpolitikai játékteret).
- A Szovjetunióval 1934-ben létrejött diplomáciai viszony – az ellentétes ideológiai nézeteket zárójelbe téve– elsősorban gazdasági eredmények elérését célozta.
- Magyarország legfontosabb szövetségese, Olaszország (Mussolini) kezdeményezte római jegyzőkönyvek (1934) a kereskedelmi kapcsolatok bővítésén túl
- a növekvő náci/ német térnyerés ellensúlyozásra, szorosabb politikai kapcsolatok lehetőségét hordozták magukban Ausztriával, Olaszországgal.

(2,5 pont)

4. Változó európai helyzet és hatásai a harmincas évek közepétől

- 1936-tól Olaszország meggyengülése és közeledése Németországhoz Magyarország számára a náci állam befolyásának növekedését jelenthette.
- Németország sikeres agresszív terjeszkedése (Rajna-vidék elfoglalása, 1938-as Anschluss és a müncheni megállapodás), és a nyugati hatalmak folyamatos meghátrálása a magyar külpolitikát új helyzet elé állította.
- A növekvő náci befolyás ellensúlyozására a magyar kormányzat a brit kapcsolatok erősítésére és/vagy a kisantant államokkal rendezett viszony (bledi egyezmény) kialakítására törekedett.
- Hitler 1938-ban/ a müncheni konferenciát megelőzően Horthyra akarta venni, hogy Magyarország támadja meg Csehszlovákiát, de ezt (az előző háború tapasztalatai illetve a várható nemzetközi következmények miatt) a kormányzó elutasította.
- Az első bécsi döntés 1938 novemberében, német és olasz döntőbíráskodással a Felvidék déli részének döntően magyarok által lakott területek (etnikai határok elven alapuló) visszaszerzésével
- illetve azzal a következménnyel járt, hogy Magyarország további revíziós törekvései Németország támogatásával valósulhattak meg/ az ország külpolitikai mozgásterét alapvetően leszűkítette/ még erősebben a háborúra készülő hitleri Németországhoz kötötte.

(3 pont)

Megszerkesztettség, nyelvhelyesség és helyesírás (2 pont):

A tanuló fogalmazása világos és egyértelmű mondatokból áll. Az elemzés szerkesztett szöveg, a tartalom a logikus kifejtést szolgálja. A tanuló megállapításai árnyalt elemzőkészségről tanúskodnak. A szöveg nem tartalmaz súlyos nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat.